

DECLARACIÓ DE CAP D'ANY

No podran aturar la primavera

Suplement del Quadern núm. 192 de CJ - (n. 226) - Desembre 2014
Roger de Llúria 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

En tancar aquest any 2014, oferim unes breus reflexions que ajudin a comprendre, amb una mica de mesura i profunditat, els esdeveniments viscuts durant aquests mesos. Seguint les quatre estacions de l'any, abordarem qüestions eclesials, econòmiques, polítiques i internacionals, incloent-hi certs clarobscurs i matisos.

Primavera eclesial

L'elecció del papa Francesc ha suposat per a l'Església catòlica la irrupció d'un nou estil, d'un impuls renovat i d'uns subratllats diferents, i ha obert una etapa esperançada i encoratjadora. Així s'ha percebut, d'una manera força general, en el si de l'Església catòlica, d'altres confessions religioses i de la societat civil en conjunt. El seu document programàtic, publicat a finals del 2013, i titulat significativament «L'alegria de l'Evangeli» (*Evangeli Gaudium*), insisteix una vegada i una altra a afirmar que l'Església ha de sortir a l'encontre dels altres per proposar la Bona Notícia sense imposar-la.

El Sínode de Bisbes, que ha celebrat l'assemblea extraordinària sobre la família en el mes d'octubre del 2014, també ha fet visible el nou moment que vivim, almenys en tres aspectes. Quant al contingut, s'ha subratllat la importància de la misericòrdia enfront del rigor de la llei. Quant al mètode, s'ha potenciat el diàleg obert, la deliberació franca i el discerniment a l'escolta de l'Esperit. Quant a la repercussió pública, el Sínode ha suscitat ampli interès i grans expectatives, tant dins com fora de l'Església.

També l'Església espanyola s'obre a moments de canvi. Tot i que l'Església és tot el Poble de Déu, ens fixarem sobretot en la jerarquia local. L'elecció de Ricardo Blázquez com a president de la Conferència Episcopal Espanyola i el nomenament de Carlos Osoro com a nou arquebisbe de Madrid obren sens dubte una nova etapa, que esperem que segueixi la línia marcada pel papa Francesc. També en aquesta clau cal esperar l'imminent nomenament del nou arquebisbe de Barcelona, així com la valoració més ajustada del paper de la vida consagrada en l'Església.

En aquesta primavera eclesial també cal reconèixer-hi alguns *nívols negres*. Sobretot, les resistències expressades per alguns sectors de l'Església durant el Sínode i que han impedit donar a l'acollida i l'acompanyament de noves situacions familiars una carta de normalitat dins de l'Església. Aquestes resistències s'han estès també a altres temàtiques i suposen un pas més respecte al que en els mesos anteriors era simplement una amagada oposició silenciosa al papa Francesc.

Estiu econòmic

Després de més d'un lustre d'una crisi econòmica molt intensa i extensa, tan prolongada que ha passat a ser estructural, podem dir que seguim «socarrats, cremats o recremats». Alguns indicadors macroeconòmics semblen assenyalar un cert repunt de recuperació, però encara són tènues i fràgils i, sobretot, encara no afecten aquelles persones que més pateixen l'empobriment o l'exclusió social.

A més, aquesta crisi prolongada ha vingut acompanyada d'una política centrada en l'austeritat i les retallades socials, que ha generat una intensa i creixent desigualtat que amenaça seriosament la cohesió social. Diversos informes publicats la tardor del 2014, i molt especialment el VII Informe FOESSA sobre Pobresa i Desenvolupament Social, promogut per Càritas Espanyola, subratllen aquesta tendència. Mentre que en el cicle llarg de les últimes dècades es pot constatar una certa millora relativa de la situació de les classes populars, és evident que aquesta crisi no ha estat neutral, sinó que ha colpejat molt especialment les rendes més baixes i els sectors més amenaçats per l'exclusió.

Els indicadors macroeconòmics de recuperació són encara molt dubtosos i els efectes d'aquesta tendència trigaran temps a fer-se notar en la vida quotidiana. Més tard

o més d'hora, canviarà el cicle. Tanmateix, no és aquesta la qüestió clau. Allò nuclear és quin model productiu volem promoure a mitjà termini i per quin model de societat volem apostar; dit d'una altra manera, amb quins criteris i valors pretenem superar la crisi. El creixement tot sol resulta ambigu. Una de les dades més alarmants de la nostra realitat espanyola és que els anys de creixement del període anterior a la crisi van ser incapaçs de reduir les taxes de pobresa i exclusió social. Tornarem a créixer, potser, però les persones empobrides seguiran estancades..., si no canviem el model de desenvolupament social, orientant-nos a un desenvolupament integral i solidari.

L'any 2014 ha quedat marcat també per l'explosió de molt diversos casos de corrupció. Estem parlant, segons dades del Consell General del Poder Judicial, d'uns 1.700 casos i unes 500 persones imputades. No és que abans no es donessin comportaments corruptes ni que aquestes situacions hagin començat ara. El que fa especialment sagnant la situació és que s'han produït i descobert en un període en què la població veu retallats els seus drets i prestacions, la qual cosa aguditzada la indignació i la sospita. Encara hi ha un element addicional en la corrupció que patim: la convicció que no es tracta de casos aïllats, tot i que cridaners, sinó d'autèntics entramats institucionals que afecten els partits polítics (casos Gürtel o ERE falsos), el sistema financer, que alhora ha estat executant desnonaments (cas de les targetes opaques de Bankia, després de l'escàndol de les preferents), el sistema de formació professional (que afecta patronal, sindicats i altres agents socials) i el mateix sistema institucional dels municipis (cas Malaya, operació Púnica).

Enmig d'aquesta tòrrida situació, els ciutadans se senten cremats i desitjarien sentir alguna *ombra o bri d'aire fresc* que alleugereixi una mica la situació. També n'hi ha. Sens dubte, són les famílies i el tei-

xit ciutadà de la societat civil els qui estan actuant de coixí protector davant la crisi. Augmenta el voluntariat i les petites donacions a ONG i altres entitats socials, davant la brusca caiguda del finançament públic. Hi ha, a més, alternatives econòmiques que s'expressen en l'economia social, en l'auge del cooperativisme i en noves formes de solidaritat. Nous estils de vida més sobris qüestionen també, des de les pràctiques quotidianes, que el creixement econòmic sigui la solució de tot.

Tardor politicoinstitucional

En el terreny de la política estatal podem parlar d'una fase «tardoral», grisa, de declivi, amb caiguda de fulles i de vigor. La corrupció més o menys generalitzada que hem comentat en l'apartat anterior alimenta i aguditza el descrèdit ciutadà i la falta de confiança en els polítics i en les institucions que, de manera sistemàtica i creixent, constaten les enquestes. El model construït en la transició democràtica, que s'estableix en la Constitució de 1978, comença a donar símptomes d'esgotament.

En aquest any 2014 hem estat testimonis d'alguns esdeveniments que apunten en aquesta direcció. L'abdicació del rei Joan Carles I va venir acompanyada de les manifestacions republicanes més vigoroses de la nostra història recent; la irrupció de Podemos en les eleccions europees de maig, i el seu ràpid ascens en els mesos posteriors, mostren ja una evident fallida del bipartidisme; els canvis en la direcció d'importants mitjans de comunicació esbossen moviments ambivalents en una nova etapa del quart poder en aquests temps de la Xarxa.

Amb tot, si s'hagués d'assenyalar una única qüestió com la més significativa en aquest terreny politicoinstitucional, ens hauríem de referir a «la qüestió catalana», que en realitat és la crisi del model autònom com a marc d'ordenació territorial de l'Es-

tat. La consulta catalana del 9 de novembre constitueix el moment més rellevant de tot un procés de desafecció progressiva, d'incomprensió creixent, de polarització excessiva, d'increment simultani de l'independentisme i del centralisme..., tot això emmarcat en una gravíssima falta de fluïdesa en les relacions institucionals entre el Govern central i la Generalitat de Catalunya. Tot això és cert. Però també ho és que l'assumpte és més profund i que no es limita a Catalunya, sinó que afecta de manera permanent el conjunt del model de l'Estat.

Dit tot això, també hem de posar el focus en alguns *bolets de tardor* que aporten fecunditat i creativitat enmig d'un ambient deteriorat i cansat. Ens referim a certes propostes de regeneració política provinents d'alguns nuclis intel·lectuals i de la societat civil organitzada; a certs moviments socials que han estat capaços de canalitzar de manera constructiva la indignació que va explotar la primavera del 2011; a la irrupció de nous actors que poden renovar la vida política, especialment des de l'àmbit local i municipal.

Hivern internacional

El panorama internacional és molt més ampli del que en aquest breu comentari podem abordar. Per això, ens limitarem a seleccionar algunes de les qüestions que ens semblen més rellevants, esbossant algunes reflexions relacionades.

Durant el mes de Ramadà del 2014, concretament el 29 de juliol, l'organització terrorista Estat Islàmic d'Iraq i el Llevant va proclamar la seva intenció de crear un califat estès per tot el món musulmà. Des d'aleshores s'han fet molt patents la brutalitat de les seves accions; la sistemàtica persecució de les minories ètniques i religioses, especialment dels cristians de l'Orient Mitjà, i en general de tots els seus opositors; l'habilitat en l'ús dels mitjans de co-

municació i les xarxes socials; la ingent quantitat de recursos econòmics que mouen; el poder militar i l'amenaça que suposa per a la pau mundial. La resposta internacional no sempre ha estat coherent ni ben articulada. Tot sembla indicar que ens enfrontem a un fonamentalisme jihadista radicalitzat des de la nostra perplexitat i incapacitat com a Occident d'entaular-hi un diàleg constructiu i honest.

També l'estiu del 2014, l'epidèmia d'Ebola va arribar a l'opinió pública occidental, tot i que el brot actual s'havia declarat ja a finals de març a Guinea Conakry. Aquesta malaltia parla no tan sols del que significa viure en la societat del risc global ni tampoc només de les distorsionades «polítiques de la por», sinó sobretot parla de l'oblit sistemàtic d'Àfrica i de les nostres mirades interessades a la realitat: només ens preocupa Àfrica des d'allò que resulta problemàtic per a nosaltres i sembla amenaçar la nostra seguretat, com ara les malalties o la migració.

Potser això només és un altre símptoma de la crisi ètica i cultural d'Europa, incapaç de posar en joc els seus valors democràtics i solidaris. També els Estats Units mostren senyals d'esgotament com a líders d'un model que, fins ara, resultava ser hegemònic; el declivi d'Obama, tant en popularitat com en marge d'acció política, es pot veure com un indicador d'aquesta mateixa realitat. En paral·lel, es constata la forta emergència de noves potències que reclamen protagonisme (sobretot la Xina, però també l'Índia i Rússia, amb la seva política expansiva que es mostra en l'ocupació d'Ucraïna). Alhora, volem mostrar la nostra més profunda

preocupació per aquells Estats, com ara Mèxic, en què es corre el risc de substituir l'Estat de dret pel crim que s'alimenta del mercat (en aquest cas, el narcotràfic; en el cas de l'Estat Islàmic, el petroli).

També en aquest capítol podem detectar i destacar alguna *flor d'hivern*. Concretament, n'identifiquem dues, tampoc exemptes d'ambigüitat. Per una banda, l'emergència de certs lideratges llatinoamericans que permeten recobrar l'esperança. Per l'altra, l'increment de la cooperació Sud-Sud i l'ascens d'una nova multipolaritat en el tauler internacional. Res d'això no és perfecte. Però tampoc gairebé res no és només negatiu.

Conclusió

Creiem que el Senyor de la història, a través d'aquests esdeveniments, amb els seus fracassos i assoliments, continua tirant endavant la seva història de salvació per a tota la humanitat. Des d'aquesta convicció, volem acabar fent nostres unes paraules del papa Francesc en el número 218 de l'exhortació apostòlica *Evangelii Gaudium*: «La dignitat de la persona humana i el bé comú estan per sobre de la tranquil·litat d'alguns que no volen renunciar als seus privilegis. Quan aquests valors es veuen afectats, és necessària una veu profètica». Són paraules que il·luminen la nostra realitat, clarifiquen la nostra anàlisi, reforcen les nostres opcions i estimulen el nostre compromís de cara a l'any 2015 que ara comencem.

entreParéntesis (Madrid)*
Cristianisme i Justícia (Barcelona)*

*entreParéntesis (www.entreparesis.org) i Cristianisme i Justícia formen part dels Centres, Fe, Cultura i Justícia de la Província d'Espanya de la Companyia de Jesús.